

વૈષ્ણવ પંચરત્ન

ઉપકાર

આ પુસ્તક પ્રગટ કરવામાં ઉમરેલ્લા "શ્રી
શુદ્ધદેવભૂપણ" શાસ્ત્રી જ્યેષ્ઠારામ હરિજીવન
જેતપીળે પ્રેરે. સુવારવામાં તેમજ મૂળ સંસ્કૃત
અથોની ટીકા તૈયાર કરવામાં પેતાના કીમતી
વખતનો ભેગ આપ્યા બદલ પકાગક તેમનો
ઉપકાર માને છે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૦૪૮૫ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ લેખગુપ્ત પંચરત્ન

વિષય પરરરર

॥ श्री कृष्णाय नमः ॥

वैष्णव पंचरत्न

प्रकाशक:-

शास्त्र गोवर्धनदास भगनलाल

त्रय्यपेण - उमरेठ

प्रथमावृत्ति

प्रत ५००

सं. १९७६

मूल्या:-उपयोग करनारने अभूय

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૦૫૮૬
— પ૨૨:૨

ઉમરેઠ. સરસ્વતી પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં રતીલાલ બાળકૃષ્ણ
ત્રીવેદીએ પ્રકાશક માટે છાપ્યું.

સદ્ગતના અમર આત્માને

સપ્રેમ

અર્પણ

॥ श्री विट्ठलनाथजी कोपद ॥

देख्यो अद्भुतरूप सखीर्ण

सूर सुता के साथ ॥

विचशभये देखकर सुंदर

काटिपर रहि गये दोउ हाथ ॥ १ ॥

तानें गौर चित्र श्यामल तन

उपमा कहेत न आवे गाथ ॥

द्वारकेश प्रभु यहविध देखे

में तौ करलियो जन्म सनाथ ॥ २ ॥

श्री नाथदास जी की मूर्ति का चित्र

(श्री नाथदास)

પ્રસ્તાવના

સદ્ગત ભગવદ્ધર્મપરાયણ ઉમરૈઠવાસી
જ્ઞાતિ દશાબડાયતા શાહ છગનલાલ ઝવેરદાસ
કે જેઓનો જન્મ સંવત ૧૯૦૨ની સાલમાં થયો
હતો. તેઓ કાપડના મુપ્રસિદ્ધ વ્યાપારી હતા, અને
જેમની ઉમરૈઠમાં તથા ડાકોરમાં કાપડની દુકાન
ચાલતી હતી, તેઓ પોતાની પાછળ મોટો
પરિવાર મૂકી સંવત ૧૯૭૫ માં ભગવદ્ગતિને
પ્રાપ્ત થયા છે. મહુમને ત્યાં શ્રીગોવર્ધનનાથજી
ખિરાજતા હતા, મહુમને ત્યાં આવ્યા ગયા
વૈષ્ણવોનો સત્કાર સારો થતો હતો, તેઓ

સ્વધર્મનિષ્ઠ અને પરોપકાર પરાયણ રહેતા હતા,
 આ સદ્ધર્મનિષ્ઠ છગનલાલના સ્મારકમાં એક
 પુસ્તક પ્રકટ કરી વૈષ્ણવોમાં અમૂલ્ય વહેંચી
 વૈષ્ણવ સેવા કરવા તેમના સત્પુત્ર ગોવર્ધનદાસ-
 ની ઇચ્છા થવાથી તેઓએ ગોસ્વામિ શ્રી
 હરિરાયજીકૃત “જન્મવૈકલ્પ નિરૂપણાદ્યક” તથા
 “ શ્રી કૃષ્ણશરણાદ્યક ” એ બે ગ્રંથો ગુજરાતી
 ભાષાંતર સાથે તથા “ શ્રી ગોપીજનવલ્લભાદ્યક”
 મૂળ એ મુજબ ત્રણ સ્તોત્રનો સંગ્રહ કરી
 છપાવવું શરૂ કર્યું, બાદ એક સમયે ભગવદ્
 ઇચ્છાથી તેઓ મને મળ્યા અને પોતાની આ
 ઇચ્છા પ્રદર્શિત કરી જેથી વૈષ્ણવોને કર્તવ્યનો

બોધ થાય તેવો અપ્રસિદ્ધ સાર્વજનિકોપયોગી
 ગ્રંથ પ્રકટ થાય તો ઠીક, એવી મારી ઇચ્છા
 થવાથી તેઓને ત્રણ સ્તોત્રને બદલે પાંચ સ્તો-
 ત્રોનો સંગ્રહ કરી “ વૈષ્ણુવ પંચરત્ન ”
 એવા નામથી ગ્રંથ પ્રકટ કરવા સંમતિ આપી
 અને “ ગોપીજનવલ્લભાષ્ટક ” તથા આજ્ઞીન
 સુધી પ્રસિદ્ધ નહિ થયેલું, પુષ્ટિ માર્ગમાં
 કેવળ રામભોગજ છે પણ વૈરાગ્યનું નામ
 નથી એમ કહેનારાઓનું સુખમર્દન
 કરનારું અને લૌકિક વૈભવોને તુચ્છ બતા-
 વી વૈરાગ્યાદિક કર્તવ્યનો બોધ કરનારું
 “ ગર્વાપહારાષ્ટક ” નામના સ્તોત્રનું ગુજરાતી

ભાષાંતર કરી આપ્યું અને મારા સન્નિવૃત્ત શાસ્ત્રી
 માધવજી ખીમજીકૃત પદ્યાત્મક ભાષાંતર સહિત
 “ શ્રીકૃષ્ણાશ્રય ” પણ અર્પણ કર્યું એ પ્રકારે
 આ ગ્રંથરત્નનો સંમુદ્ભવ થયેલો છે તેમાં:-

૧ “ જન્મવૈકલ્યનિરૂપણાષ્ટક ” માં પરબ્રહ્મ
 શ્રીકૃષ્ણચન્દ્રની સેવા નહિ કરનારનો, ભગવન્નામ,
 કથા, વાર્તા, સત્સંગ, સત્પુરુષોનો સત્કાર,
 દુઃસંગનો પરિત્યાગ, લૌકિક વૈભવનો ત્યાગ,
 જ્ઞાન, વૈરાગ્ય, ભક્તિ વિગેરેથી રહિતનો જન્મ
 નિષ્ફળ છે એમ સ્પષ્ટ જણાવવામાં આવ્યું છે.

૨ “ગોપીજનવલ્લભાષ્ટક” માં આનંદકંદ,
 નંદનંદન શ્રીકૃષ્ણચન્દ્રના સ્વરૂપનું વર્ણન કે

જેનું હંમેશાં વૈષ્ણવોએ ધ્યાન, ચિંતન, ભાવના કરવાની જરૂર છે તથા તેમની લીલાઓનું વર્ણન પ્રતિપાદન કરેલું છે.

૩ “ શ્રીકૃષ્ણશરણાષ્ટક ” શરણુ એટલે જે પુરૂષને કંઈપણ પ્રકારનું દુઃખ કે ભય ઉપસ્થિત થયેલ હોય તે પુરૂષ પોતાનું દુઃખ દૂર કરવા પોતાનાથી સમર્થ પુરૂષની રક્ષા હેઠળ એટલે શરણે જાય છે તેને શરણુ કહે છે જેમકે રોગી મનુષ્ય પોતાનો રોગ દૂર કરવા વૈદ્ય કે ડાક્ટરની શરણે જાય છે. વેપારી દ્રવ્યની અપેક્ષાથી પૈમાદારની શરણે જાય છે તો તેઓ જેમ શરણે આવનારનું દુઃખ મટાડી તેને સુખી

કરે છે તેવીજ રીતે વિચાર કરીયે તો આ
લોકમાં સર્વ દુઃખો કરતાં મોટામાં મોટું દુઃખ
કે જે દુઃખ રાજાથી રાંઠ મુખીને તથા પ્રજ્ઞાદિક
અને ઇંદ્રાદિકને પણ પ્રાપ્ત છે. કેમકે:-

જાતસ્ય हि -ध्रुवो मृत्यु-ध्रुवं जन्म मृतस्य च
जन्म क्षेत्रानुं निश्चित मरण्य અને મરનારનું
નિશ્ચિત જન્મ છે. (ગીતા)

તો હવે આ જન્મ મરણનું દુઃખ કયા
ઉપાયથી મટી શકે ? એ વિચાર કરતાં અવિ-
દ્યાનો સંબંધ થવાથી એ દુઃખ થયું છે અવિદ્યા
માયાએ કરેલી હોવાથી માયાને દૂર કરી

શકનારને શરણે જવાથી અવિદ્યા પણ દૂર થઈ શકે છે માટેજ ગીતાજીમાં ભગવદ્ આજ્ઞા છે કે

મામેવ યે પ્રપદ્યન્તે માયા મેતાં તરન્તિ તે ॥

જે જીવો મારી શરણે આવે છે તેઓ મહારી માયાને તરે છે એ પ્રકારે જીવ માત્રે ભગવાનની શરણે જવાની જરૂર છે તેનું નિરૂપણ “ શ્રી કૃષ્ણશરણાષ્ટક ” માં કરેલું છે.

૪ “ ગર્વાપહારાષ્ટક ” આ ગ્રંથમાં જીવને કર્તાવ્યનો યોધ આપવામાં આવેલો છે, કેમકે આ સંસારમાં મુખ્ય ચાર પ્રકારનું મુખ મનાય છે. ૧ શરીર સંપત્તિનું. ૨ દ્રવ્યાદિક પૂર્ણતાનું.

૩ સ્ત્રી સુખ અને ૪ પુત્ર પૌત્રાદિકનું, આ
 ચારે પ્રકારનાં સુખ ધણે ભાગે એક માણસને
 જોવામાં આવતાં નથી. છતાં એકાદ પ્રકારનું
 સુખ હોય તો પણ તેથી મનુષ્ય ગર્વ કરી
 પાતાના આત્માને અધઃપાત કરે છે કહાયિત
 પૂર્વ જન્મના પુણ્યે એકજ મનુષ્યને ચારે
 પ્રકારનું સુખ પ્રાપ્ત થાય; જેમકે ચક્રવર્તી રાજા
 હોય તો તેને દ્રવ્યની પૂર્ણતાનું કહેવુંજ શું ?
 તેમજ શરીર સંપત્તિ પ્રભુ સારી હોય અને
 સ્ત્રી સુખ પણ પૂર્ણ હોય તથા પુત્ર પૌત્રાદિ
 વંશ વૃદ્ધિ હોય તો પણ મરણનું દુઃખ એવું
 ભારે છે કે તે સમયે ઉપરનાં તમામ સુખોનો

તત્કાલ ત્યાગ કરીને બલાત્કારથી પરવશ થઇ
 જીવને જીવુંજ પડે છે માટે તેવા નાશવંત
 સુખથી કદાપિ ગર્વ નહિ કરતાં જીવ માત્ર
 ઉપર દયા રાખવી, ગમે તે જાતિનો હોય
 તો પણ તેને હમેશાં અમાદિકથી સંતોષ
 આપવો, આદરણીયતા દિકનો સત્કાર કરવો,
 અને જેમ વૃક્ષને પત્થર મારે છે તો
 તેનો ફળથી, કુઠાર (કોવાડી) પ્રહાર
 કરે છે તો તેનો કાષ્ઠથી, વૃક્ષ ઉપકાર કરે
 છે, તેમજ અન્યના ઉપદ્રવોને સહન કરી
 ઉપકાર કરવો. કેમકે લૌકિક વૈભવ કાયમ
 રહેનાર નથી, માટે ભગવત્સેવા પરાયણ થઇ

પ્રભુમાં ચિત્ત રાખવું એજ કર્તાવ્ય છે. એમ
આ ગ્રંથમાં સવિસ્તર બોધનું વર્ણન કરેલું છે.
આ ગ્રંથનું મનન કરવા સર્વે વૈષ્ણવોને
ખાસ ભલામણ છે.

૫ “ કૃષ્ણાશ્રય ” કૃષ્ણો વૈ પરમં દૈવતમ્
ઇત્યાદિ શ્રુતિથી શ્રીકૃષ્ણજ પરબ્રહ્મ અને બ્રહ્મા,
વિષ્ણુ, શિવજી વિગેરે તેમના ગુણાવતારો છે
માટે યોયદંશઃસતંભજેત્ એ શ્રુત્યનુસાર જીવ
માત્રે ભગવદ્દિગ્ધાનુસાર સુખ દુઃખ પ્રાપ્ત થાય
છે તેનો શોક નહિ કરતાં, લૌકિક દુઃખો સહન
કરી શ્રીકૃષ્ણનો અનન્ય દૃઢ આશ્રય કરી સેવા
કરવી જોઇએ. ઇત્યાદિ આ ગ્રંથમાં નિરૂપણ .

કરેલું છે.

ઉપર પ્રમાણે “ વૈષ્ણવ પંચરત્ન ” નો સંગ્રહ કરી મહુમ છગનલાલ ઝવેરદાસના સ્મારક તરીકે પ્રસિધ્ધ કરવામાં આવ્યો છે. મહુમનું ગુરુગૃહ શ્રીવિદ્યલેશરાયજીનું હોવાથી તે ગૃહના તિલકાયિત (ટીકાયત) ઠાકા શ્રી ૧૦૮ શ્રી ગિરિધરજી મહારાજનું ચિત્રજી આ ગ્રંથના આરંભમાં આપવામાં આવેલું છે જેના દર્શનનો લાભ લેઈ અમૂલ્ય મળતા આ ગ્રંથને ભગવદ્ રૂપ જાણી જેમ તેમ રખડતો નહિ મૂકતાં યોગ્ય સ્થાને પધરાવી વારંવાર મનન કરવા લલામણુ છે.

સુચના:-આ ગ્રંથનો લાભ લેનાર વૈષ્ણવો
એ પોપ્ટેજ ખરચ મોકલી પ્રકાશક પાસેથી
મંગાવી લેવા વિનંતી છે.

લે. ભગવદ્દીય સજ્જન કૃપા બિલાપી

ઉમરૈઠ ગ્રામ નિવાસી

શાસ્ત્રી જ્યેષ્ઠારામ હરિજીવન જોશી

“ શ્રી શુદ્ધાઠૈત ભૂષણ ”

॥ अथ जन्मवैफल्यनिरूपणाष्टकम् ॥

नाश्रितो बल्लभाधीशो न च दृष्टासुबोधिनी ।

नाऽराधि राधिकानाथो वृथा तज्जन्म भूतले ॥१॥

જેણે, શ્રીવલ્લભાચાર્યજીનો આશ્રય ગ્રહણ કર્યો
નથી, (શ્રીમદ્ ભાગવત ઉપર વલ્લભાચાર્યે કરેલી)
સુબોધિની ટીકા જોઈ નથી, અને રાધિકાના સ્વામી શ્રી
કૃષ્ણચંદ્રનું આરાધન કર્યું નથી તેનો જન્મ આ પૃથ્વીમાં
વૃથા છે. ॥ ૧ ॥

ન ગૃહીતં હરેર્નામ નાત્માયિલમપિતમ્।

ન કૃષ્ણસેવા વિહિતા વૃથા તજ્જન્મ ભૂતલે ॥૨॥

જેણે, શ્રીકૃષ્ણચંદ્રનું નામ સ્મરણ કર્યું નથી, તન,
મન અને ધનાદિ સમગ્ર અર્પણ કર્યું નથી, તથા શ્રીકૃષ્ણ-
ચંદ્રની સેવા કરી નથી તેનો જન્મ આ પૃથ્વીમાં વૃથા
છે. ॥ ૨ ॥

ન લીલાચિંતનં નૈવ દીનતા વિરહાદ્ધરે:

નવા કૃષ્ણાશ્રયઃ પૂર્ણો વૃથા તજ્જન્મ ભૂતલે ॥૩॥

૩

જેણે, શ્રીકૃષ્ણચંદ્રની લીલાનું ચિંતન કર્યું નથી,
શ્રીકૃષ્ણચંદ્રના વિયોગથી દીનત્વ ધારણ કર્યું નથી અને
સંપૂર્ણપણે શ્રીકૃષ્ણચંદ્રનો આશ્રય કીધો નથી તેનો જન્મ
આ પૃથ્વીમાં વૃથા છે. ॥ ૩ ॥

न नीता वार्तया घम्राः साधवो नैव सेविताः
न गोविंदरुणा गीता वृथा तज्जन्म भूतले ॥४॥

જેણે, શ્રીકૃષ્ણચંદ્રની કથા-વાર્તાથી દિવસ નિર્ગમન
કર્યા નથી, સત્જન-સત્પુરુષોનું સેવન-સમાગમ કર્યો નથી
અને ગોવિંદ ભગવાનના ગુણોનું ગાન કર્યું નથી તેનો

જન્મ આ પૃથ્વિમાં વૃથા છે. ॥ ૪ ॥

૪

ન કૃષ્ણરૂપસૌંદર્યે મનો નૈવ વિરાગિતા ।

ન દુઃસંગપરિત્યાગો વૃથા તજ્જન્મ ભૂતલે ॥ ૫ ॥

જેનું મન, શ્રીકૃષ્ણચંદ્રના રૂપના સૌંદર્યનિરીક્ષણમાં લાગ્યું નથી, જેને વૈરાગ્ય ઉપજ્યો નથી, અને જેણે, દુષ્ટ જનોના સમાગમને તજ્યો નથી તેનો જન્મ આ પૃથ્વિમાં વૃથા છે. ॥૬॥

ન ભક્તિઃ પુષ્ટિઃપાપાણા ન નિઃસાધનતા હૃદિ ।

ન વિસ્મૃતિઃ પ્રપંચસ્ય વૃથા તજ્જન્મ ભૂતલે ॥૬॥

જેને પુષ્ટિમાર્ગ સંબધી ભક્તિ ઉપજી નથી,
 નિઃસાધનપણું પ્રાપ્ત થયું નથી અને સંસારની વિસ્મૃતિ
 થઇ નથી તેનો જન્મ આ પૃથ્વિમાં વૃથા છે. ॥ ૬ ॥

ન ધર્મપરતા નૈવ ધર્મમાર્ગે મનોગતિઃ ।

ન ભક્તિર્જ્ઞાનવૈરાગ્યે વૃથા તજ્જન્મ ભૂતલે ॥૭॥

જે, ધર્મમાં તત્પર નથી, જેતું મન, ધર્મમાર્ગમાં
 ગતિ કરતું નથી અને જેને ભક્તિ, જ્ઞાન તથા વૈરાગ્ય એ
 ત્રણે નથી તેનો જન્મ આ પૃથ્વિમાં વૃથા છે. ॥ ૭ ॥

ન નિજસ્વામિવેર પાતાપો ન ભાવના ।

ન દૈન્યં પરમં यस્ય વૃથા તજ્જન્મ ભૂતલે ॥૮॥

જેને પોતાના સ્વામી (શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર) ના વિયોગથી
પરિતાપ થતો નથી, તેમાં ભાવના નથી અને (શ્રીકૃષ્ણની
કથામાં) નમ્રપણું નથી તેનો જન્મ આ પૃથ્વિમાં વૃથા
છે. ॥ ૮ ॥

॥ इति जन्मवैफल्यनिरुपणाष्टकं संपूर्णम् ॥

॥ अथ श्री गोपीजनवल्लभाष्टकम् ॥

नवां दानिकमनोहराय

प्रफुल्लराजीवविलोचनाय ।

वेणुस्वनामोदितगोपिकाय

नमोस्तु गोपीजनवल्लभाय । १ ।

अर्थ—नूतन भेषना समूह सरणा मनने .हरष
करवावाणा, विकसित कमल सरणां नेत्रवाणा, वेणुनादथी
हर्षित कर्यां छे गोपीजन जेमछे जेवा गोपीसमूहने प्रीय
श्रीकृष्णचंद्रने नमस्कार हो. ॥ १ ॥

લિપી દેવેયૂરવિમૂષિતાય

પ્રેવેયમાલામગિરંજિતાય ।

સ્ફુરચ્ચલત્કાંચનકુણ્ડલાય

નમોસ્તુગોપીજનવલ્લભાય । ૨ ।

અર્થ—મુદ્દર અને બાબુખંધોથી અત્યંત શોભાય
માન, ઠંઠની માલાઓના મણીઓથી સૂશોભિત, પ્રકાશિત
ચલાયમાન સુવર્ણનાં કુંડળ જેમણે ધારણ કર્યાં છે, એવા
ગોપીજનને પ્રિય શ્રીકૃષ્ણચંદ્રને નમસ્કાર હો. ॥ ૨ ॥

દિવ્યાંબદાવૃન્દનિષેવિતાય

સ્મિતપ્રભાચારુમુખાંબુજાય ।

ત્રૈલોક્યસંમોહનસુન્દરાય

નમોઽસ્તુગોપીજનવલ્લભાય । ૩ ।

અર્થ—મુંદર સ્મિતમૂહથી નિરંતર સેવિત એવા,
હાસ્યની કાન્તિથી મુંદર મુખકમળવાળા, ત્રણલોકને મોહ
પમાડવામાં મુંદર એવા, ગોપીજન પ્રિય શ્રીકૃષ્ણચંદ્રને
નમસ્કાર હો. ॥ ૩ ॥

રત્નાદિમૂલालયસંગતાય

કલ્પદ્રુમચ્છાયસમાશ્રિતાય ।

હેમસ્ફુરન્મળલમધ્યગાય

નમોઽસ્તુગોપીજનવલ્લભાય । ૪ ।

અર્થ—ગૈરકાદિ ધાતુઓથી વ્યાપ્ત, અર્થાત્ રત્ન,
હીરા વિગેરે જેમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે એવી ખાણોમાંની
ગેર વિગેરે ધાતુઓથી જેમણે અનેક પ્રકારના શૃંગાર કરેલા
છે એવા, કલ્પવૃક્ષની છાયામાં વિરાજીત, સુવર્ણ સરખા
પ્રકાશિત મંદલના મધ્યમાં પ્રાપ્ત અર્થાત્ જેમના ચોતરફ
સુવર્ણ સરખાં કિરણો પ્રકાશી રહેલાં છે એવા, ગોપસી
ઓને વહાલા શ્રીકૃષ્ણચંદ્રને નમસ્કાર હો. ॥ ૪ ॥

શ્રાવત્સરોસાવલિરંજિતાય

વક્ષસ્થલકૌતુભરૂષિતાય ।

સરોજકિંજલ્કનિમાંશુકાય

નમોઽસ્તુગોપીજનવલ્લભાય । ૫ ।

શ્રીવત્સના ચિન્હની આબુઆબુની રોમાવલિથી
સુશોભિત, વક્ષસ્થલમાં કૌતુભરૂષિથી શોભાયમાન, ઠમળના
પરાગ સરખાં વસવાળા અર્થાત્ પીતાંબરધારી એવા
ગોપાંગના પ્રિય શ્રીકૃષ્ણઅંદરે નમસ્કાર હો. ॥ ૫ ॥

દિવ્યાંગલીયાંગુલી જિતાય

મયૂરપિચ્છવિદ્યોમિતાય ।

સ્વજાલંકૃતવિપ્રગય

નમોઽસ્તુગોપીજનવલ્લભાય । ૬ ।

દિવ્ય મુદ્રિકાઓ (વીંટીઓ) થી સુકૃત આંગળીઓ
થી સુશોભિત, મોર પિચ્છની કાન્તિથી અત્યંત શોભાયમાન,
વનમાલાથી વિભૂષિત અંગવાળા, વ્રજ લકતોને વહાલા શ્રી
કૃષ્ણચંદ્રને નમસ્કાર હો. ॥ ૬ ॥

નિન્દ્રાન્દૈરાભિસંશ્રિતાય ।

ક્ષરત્પયોગોકુલસંકુલાય ॥

ધર્માર્થકામામૃતસાધકાય ।

નમોઽસ્તુગોપીજનવલ્લભાય ॥ ૭ ॥

મુનિવર્યોના સમૂહો એ ચારે તરફથી સમાશ્રિત,
સંવત્તા હૃદયવાળી ગાયોના સમૂહથી વ્યાપ્ત, ધર્મ, અર્થ,
કામ, મોક્ષ એ ચારે પ્રકારના પુરૂષાર્થોને સિદ્ધ કરવાવાળા

14

પાપરૂપી મંથકરને નાશ કરવામાં ચન્દ્ર સૂર્ય

સરખા, ભક્ત જનને ચિંતામણી (મનમાં ચિંતાન કરે તે
 આપનાર રત્ન) સમાન મનોરથ સિદ્ધ કરનારા, સમગ્ર
 દુઃખરૂપી રોગને નાશ કરવામાં ઔષધરૂપ એવા વૃજભક્તોને
 વહાલા શ્રીકૃષ્ણચંદ્રને નમસ્કાર હો. ॥ ૮ ॥

इति श्रीहरिदासोदितं श्रीगोपाजनव-
 भाष्टकं पण्डित हरिजीविना ज ज्येष्ठारामशास्त्रि
 कृत गुर्जरभाषानुवादसमेतं समाप्तः ॥

॥ અથ શ્રી કૃષ્ણશરણાષ્ટકમ્ ॥

સાધનહીનસ્ય પરાધીનસ્ય સવતઃ ॥

પાપીનસ્ય દાનસ્ય શ્રીકૃષ્ણઃશરણં મમ ॥ ૧ ॥

સર્વ પ્રકારના સાધનોથી રહિત, સર્વથી પરાધીન,
પાપથી વ્યાપ્ત અને એવા મારું, શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર જ શરણુ છે
' અર્થાત શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર જ મારું રક્ષણ કરનાર છે. ' ॥૧॥

સંસારઃ સ્વસંપ્રાપ્તિસન્મુખસ્ય વિવેકતઃ ॥

બાહ્યસ્વસ્ય સતતં શ્રીકૃષ્ણઃ શરણં મમ ॥૨॥

હું કે જે સંસાર મુખ મેળવવામાં ઉદ્યત છું અને
શ્રીકૃષ્ણઅંદરના ગુણગાનથી વિમુખ છું તેવા માટે, શ્રીકૃષ્ણ-
અંદર જ શરણ છે. ॥ ૨ ॥

સદા વિષય-ગમસ્ય દેહારામસ્ય સર્વથા ॥

દુષ્ટસ્વભાવવામસ્ય શ્રીકૃષ્ણઃ શરણં મમ ॥૩॥

હું કે જે સદા વિષયોની કામના વાળો છું, દેહમાં
જ પરમાનંદ માનવાવાળો છું અને દુષ્ટ સ્વભાવથી ઉલટું
વર્તનારો છું એવા માટે શ્રીકૃષ્ણચંદ્રજ શરણ છે. ॥ ૩ ॥

સંસારસર્પદંષ્ટસ્ય ધર્મન્નષ્ટસ્ય દુર્મતેઃ ॥

લૌકિકપ્રાતિકષ્ટસ્ય શ્રીકૃષ્ણઃશરણં મમ ।૪।

સંસારરૂપી સર્પવડે દંશિત થયેલા, ધર્મથી બ્રષ્ટ,
દુષ્ટ બુદ્ધિવાળા અને લૌકિક વ્યવહાર મેળવવામાં કષ્ટ
ભોગવતા એવા માટે, શ્રીકૃષ્ણચંદ્રજ શરણ છે. ॥ ૪ ॥

વિસ્મૃતસ્વીયધર્મસ્ય કર્મભોગૈતચેતનઃ ॥

સ્વરૂપજ્ઞાનશૂન્યસ્ય શ્રીકૃષ્ણઃશરણં મમ । ૫।

હું કે જે, પોતાના ધર્મને ભુલી ગયો છું, માંસારિક
કર્મમાં મોહિત ચિત્તવાળો છું અને સ્વસ્વરૂપના જ્ઞાનથી
રહિત છું તેવા માટે, શ્રીકૃષ્ણચંદ્રજ શરણુ છે. ॥ ૫ ॥

સંસારાસૈમ્ભસ્ય ભગ્નભાવસ્ય દુષ્કૃતેઃ ॥

દુર્ભાવલગ્નમનસઃ શ્રીકૃષ્ણઃશરણં મમ ॥ ૬ ॥

સંસારરૂપી સમુદ્રમાં મગ્ન, જેને લાવ નહીં થયો છે
એવા, દુષ્ટ આચરણવાળા અને દુષ્ટ લાવનામાં મનને
લગાડનારા એવા મારું શ્રીકૃષ્ણચંદ્રશ્ચ શરણુ છે. ॥ ૬ ॥

વિવેક ધૈર્યમત્તયાદરાતિસ્ય નિરંતરમ્ ।

વિસ્તૃત્ત કરણાસક્તેઃ શ્રીકૃષ્ણઃશરણં મમ । ૭ ।

હું કે જે નિરંતર વિવેક, ધૈર્ય અને ભક્તિ આદિથી
રહિત છું, તથા વિરૂદ્ધાચરણ કરવામાં આસક્તિવાળો છું
એવા મારું, શ્રીકૃષ્ણચંદ્રશ્ચ શરણુ છે. ॥ ૭ ॥

વિષયાઽત્રાંતદેહસ્ય વૈમુખ્યહૃતસન્મતેઃ ॥

ઇન્દ્રિયાશ્વગૃહીતસ્ય શ્રીકૃષ્ણઃશરણં મમ ॥ ૮ ॥

વિષયોવડે જેનો દેહ વ્યાપ્ત છે, (શ્રીકૃષ્ણચંદ્રથી)

વિમુખ રહેવાથી જેની સન્મતિ નષ્ટ થઇ ગઇ છે એવા અને

ઇન્દ્રિયરૂપી અશ્વોના વશીભૂત બનેલા માડું, શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર

શરણ છે. ॥ ૮ ॥

एतदष्टकपाठेन हेतदुक्तार्थभावनात् ।

नेजाचारं पदांभोजसेवकोऽन्यमाप्नुयात् ॥ ९ ॥

આ શ્રીકૃષ્ણશરણાષ્ટકનો ષાઠ કરવાથી, તથા આમાં
કહેલા અર્થનું મનન કરવાથી જે, પોતાના આચાર્યના
ચરણમળનો સેવક હોય છે તે શ્રેષ્ઠતાને પ્રાપ્ત થાય છે. ॥૯॥

॥ इति श्रीकृष्णशरणाष्टकं संपूर्णम् ॥

॥ અથ ગર્વાપગરાષ્ટકઃ ॥

સ્થૂલં વિલોક્ત્ય વદરાત્મભુવાં સમૂહં ।

જાયાં ધનાનિ કુપથે પતિતાનિ ભૂયઃ ॥

કિંતોષમેષિ મનસા સકલં સમાતે ।

પુણ્યે વૃથા તવ ભવિષ્યતિ મૂઢબુદ્ધે ॥૧॥

હે મૂઢબુદ્ધિવાળા ! પુષ્ટદેહ, પુત્રાદિકેનો સમૂહ,

સ્રી, દ્રવ્યાદિક, કે જે વારંવાર ખરાબ રસ્તે દોરાયેલાં છે

તેમને બેઠને (તું) મનથી શું સંતોષ પામે છે ? (કેમકે)

તાઈં પુણ્ય સમાપ્ત થશે એટલે તે સર્વ નિષ્કુળ થનાર

છે. ॥ ૧ ॥

ઈશં મજાંધ વિનિયુક્ત્ય ધનાનિ તત્ર ।

સાધૂન્સપ્ત્વં પરિણ્ણય વિપ્રવૃન્દમ્ ॥

દીનાન્ દયાયુતદૃશા પરિપશ્ય નિત્યં ।

નેયં દશા તથ ન્શાનનતો વિશિષ્ટા ॥૨॥

(માટે) હે અંધ ! સમર્થ આનંદકંદ શ્રીકૃષ્ણ-
 ચંદ્રની સેવા કર, દ્રવ્યાદિકનો તેમની સેવામાં નિયેગ કર,
 અર્થાત્ આચાર્યચરણની આજ્ઞાનુસાર તનુજા અને વિત્તજા
 સેવા કર. સત્પુરુષોને અર્થાત્ ભગવદ્ભક્ત ભગવદ્વીયસમજ-
 નોને ચારી રીતે સત્કાર કર, બ્રાહ્મણ સમૂહને ચારેતરફથી
 એટલે આશ્રયાદિદ્વારા પૂજન કર, (કેમ કે શ્રીકૃષ્ણ જન્મ
 ખંડે અ. ૨૧ માં કહ્યું છે કે:-)

ब्राह्मणानां शरीरेषु तिष्ठन्ति सर्वदेवताः ।

પાદોદકે ચ વિપ્રાણાં તીર્થોતોયાનિ સન્તિ ચ ।

પાદેષુ સર્વતીર્થાનિ પુણ્યાનિ પાદધૂલિષુ ॥

તત્સ્પર્શાત્સર્વતીર્થેષુ સ્નાનજન્યફલં લભેત્ ॥

પ્રાહ્લણેના શરીરોને વિષે સર્વ દેવતાઓ નિવાસ

કરે છે, અને તેમના ચરણોમાં સર્વ તીર્થો વસે છે, અને

તેમના ચરણોની રજમાં સર્વે પુણ્ય વાસ કરે છે, અને

તેમના ચરણોદકમાં સર્વે તીર્થોનાં જળ રહ્યાં છે માટે તે

પ્રાહ્લણેના સ્પર્શમાત્રથી સર્વે તીર્થોમાં સ્નાન કરવાથી જે

દુઃખ પ્રાપ્ત થાય તે દુઃખ તેને પામે છે. અને તદનુસારજ
 ભગવદ્ વાક્ય છે કે- (પુનન્તુમાંપ્રાક્ષણપાદપાંસવઃ)
 ભગવાન પોતે અજ્ઞા કરે છે કે- મને પ્રાક્ષણના ચરણની
 રજ પાવન કરો) ગરીબ મનુષ્યોને હંમેશાં દયાળદષ્ટિથી
 જો, અર્થાત્ (દયયા સર્વભૂતેષુ) એ આચાર્ય ચરણની
 આજ્ઞાનુસાર પ્રાણીમાત્ર ઉપર દયા રાખો તેમનું દુઃખ
 બનતા પ્રયત્ને દૂર કરો. આ તારી (હાલની) દશા
 રાવણથી શું અધમ નથી ? અર્થાત્ રાવણથી પણ અધમ
 છે માટે શ્રીહરિ સેવાપરાયણ થા. ॥ ૨ ॥

પ્રજ્ઞાતે સંગૃહ્ય રસં વિગૃહ્ય ।

નિષ્કલેકં પરિગૃહ્ય મોહે ॥

દેહં વૃથા પુષ્ટમિમં વિધાય ।

ન સાધવો મૂઢ સમાજિતાઃ કિમ્ ॥ ૩ ॥

હે મૂઢ ! દ્રવ્યાદિકોનો સંગ્રહ કરીને, રસને
અત્યંત ગ્રહણ કરીને, મોહમાં ફસાઈને, નકામો અર્થાત્
નાશવંત આ દેહને પુષ્ટ બનાવીને, (અરે રે !) સત્પુર-

પોતું સેવન અર્થાત્ સન્માન નથી કર્યું કે શું ? અર્થાત્
 જે મનુષ્યો ઉત્તમ દેહ ધારણ કરી પ્રભુકૃપાથી દ્રવ્ય મેળવી
 સત્પુરુષોત્ સન્માન નથી કરતા તેમનો જન્મ નિષ્ફળ
 છે. ॥ ૩ ॥

ન નમ્રતા કૃષ્ણજનેતિકૂર્મ ।

ધને પરં નૈવ દયાઽતિદીને ॥

કુટુંબપોષૈકમતે સદા ન તે ।

વિદેહિ બુદ્ધૌ હિ વિમર્ષમંતઃ ॥ ૪ ॥

કુટુંબનુંજ પોષણ કરવામાં એક બુદ્ધિવાળા હે એવ!

શ્રેષ્ઠ અર્થાત્ બાહ્યાભ્યંતર રસાવિષ્ટ વિષ્ણુ એજ જેમનું

ધન છે એવા, શ્રીકૃષ્ણચન્દ્રની સેવા કરનાર ભગવદીય

સજ્જનોમાં (તને) નમ્રતા નથી, (તેમજ) અત્યંત

ભરીબ મનુષ્યો ઉપર (તને) ક્રોધ નથી, પરંતુ તેં બુદ્ધિ-

પૂર્વક તારા અંતઃકરણમાં વિચાર કર્યોજ નથી. અર્થાત્ એક

કુટુંબનુંજ પોષણ કરવું એ તારો ધર્મ નથી પરંતુ ભગવદ્

લકતોમાં નમ્રતા અને ગરીબ મનુષ્યો ઉપર દયા રાખવી

એજ તારો ખરો ધર્મ છે. ॥ ૪ ॥

નૈતે હયા નૈવ રથા ન ચોષ્ટ્ય ।

ન વા યા નેતરવા નાનિ ॥

ચિત્તય દેહં સમયે ગતે તે ।

પરં પ્રગતસ્ય તુ સાધનાનિ ॥ ૫ ॥

આ ધોષઓ, રથો અને ઉટો, હાથીઓ તથા બીજાં

વાહનો સમય ગયા પછી એટલે આ દેહને છોડીને પર-
 દોશમાં પ્રયાણ કરીશ તે સમયે તે સાધનો કંઈ કામ
 આવનાર નથી. અર્થાત્ વૈશ્વ જોઈને ગર્વ નહિ કરતાં શ્રી
 હરિની સેવાપરાયણ થા. ॥ ૫ ॥

કૃષ્ણસ્ય માયામવગત્ય માયા ।

સન્નૃતાંતં હૃદયે વિધાય ॥

તદર્થમેવાશિલ્લૌકિકં તે ।

વિધેહિ રે વૈદિકમપ્યશેષમ્ ॥ ૬ ॥

શ્રીકૃષ્ણની માયાને જાણીને, માયાની મૂર્ખતાનો અંત
 હૃદયમાં લાવીને, હે શુભ ! તારું અધું લોકીક તેમજ સમગ્ર
 વૈદિક પણ શ્રીહરિને માટેજ કર ॥ ૬ ॥

આયુઃ પ્રયાતિ ન હિ યાતિ સુતાદિરાત્મા ।

રાયોઽશ્વિલા અપિ વિહાય મૃતં વ્રજન્તિ ॥

ઇત્થં વિચિંત્ય વિષયેષુ વિતૃપ્ય શક્તિં ।

ભક્તિં હરેઃ કુરુ પરાં કરુણાર્ણવસ્ય ॥ ૭ ॥

આયુધ્ય પૂર્ણ થાય છે એટલે જીવ આલ્યો જાય છે.
 અને ત્રિપુત્રાદિકો વગેરે કોઈ સાથે આવતું નથી તેમજ
 સમગ્ર સંપત્તિઓ પણ આવી જાય છે અર્થાત્ ઘેરજ રહે
 છે એટલે સાથે આવતી નથી, મારે એ પ્રકારે વિચાર
 કરીને, વિષયોમાં આસક્તિ છોડી દઈને કૃપાસાગર શ્રીહરિ
 ની ઉત્કૃષ્ટ ભક્તિ કર. ॥ ૭ ॥

વિધાય મહદાશ્રયં સમવહાય સર્ત્તિ સૃતે ।

નિધાય ચરણાંબુજં હૃદિ હરેઃ સુખં સાંવેશ ॥

કિમર્થઃ તત્તેચ્ચલં પ્રલુપ્ત મનઃ સંપદો ।

વિલોક્ય ન હિતાશ્ચલાઃ સુખાયિતું ક્ષમા દુર્મદ । ૮ ।

હે દુષ્ટમહવાળા ! મોટા પુરુષોનો આશ્રય કરીને,
સંસારથી આસક્તિ સારી રીતે છોડી દે. હૃદયમાં શ્રી
હરિના ચરણકમળને સ્થાપન કરીને સુખને પ્રાપ્ત થા.
સંપત્તિઓને બોધને તું મનને શા માટે અત્યંત ચપલ કરે
છે ? કેમકે તે ચલાયમાન સંપત્તિઓ તને સુખ આપવા

સમર્થ નથીજ. અર્થાત્ લૌકિક સંપત્તિઓના ગર્વને છોડી
દઇને શ્રીહરિના ચરણકમળનું સેવન કર. ॥ ૮ ॥

૩૬

इतिश्री हरिदासोदितं श्रीगर्वापहाराःकं
ज्योतिर्विदुपाह पण्डित श्रीहरिजीवनाङ्गज्ये-
ष्ठारामशास्त्रिकृत गुर्जरानुवाद समेतं संपूर्णम्॥

અથ શ્રી કૃષ્ણાશ્રયઃ

સર્વમાર્ગેષુ નષ્ટેષુ કલૌ ચ સ્વલધર્મિણિ ॥

પાશ્વંડપ્રચુરે લોકે કૃષ્ણ એવ ગતિ મમ ॥ ૧ ॥

સર્વ માર્ગનો નષ્ટ થયેથી, ક્ષિણિક ધર્મનો ધારી છે;

પાશ્વંડથી ભરપૂર લોકમાં, કૃષ્ણ તેજ ગતિ મારી છે. ૧

મ્લેચ્છક્રાંતિષુ દેશેષુ પાપૈકનિલેષુ ચ ॥

સત્પીડાવ્યગ્રલોકેષુ કૃષ્ણ એવ ગતિ મમ ॥ ૨ ॥

મ્લેચ્છાકાંત આ દેશ થયેથી, પાપપુંજ અતિ ભારી છે;

આધુ પીડાથી વ્યથિત લોકમાં, કૃષ્ણ તેજ ગતિ ભારી છે. ૨

ગંગાદિતીર્થવર્ષેષુ દુષ્ટૈરેવાવૃતોષ્વિહ ॥

તિરોહિતાધિદેવેષુ કૃષ્ણ એવ ગતિ મમ ॥ ૩ ॥

ગંગાદિક અતિ શ્રેષ્ઠ તીર્થમાં, મૂર્ખજનો અધિકારી છે;

આધિ દૈવિક અંતર્યામિમાં, કૃષ્ણ તેજ ગતિ ભારી છે. ૩

અહંકારવિમૂઢેષુ સત્સુ પાપાનુવર્તિષુ ॥

લગ્નપૂજાર્થગતેષુ કૃષ્ણ એવ ગતિ મમ ॥૪॥

પાપાનુવર્તનથી સજ્જન પણ, મૂઠ અને અહંકારો છે;
યત્ન શીલ સહુ લાલ પૂજામાં, કૃષ્ણ તેજ ગતિ મારી છે. ૪

અપરિજ્ઞાનનષ્ટેષુ મંત્રેષ્વવ્રતયોગિષુ ॥

તિરોહિતાર્થદેવેષુ કૃષ્ણ એવ ગતિ મમ ॥૫॥

યોગી થયા વ્રત ટેક વિનાના, મંત્ર શક્તિ પણ હારી છે;
નાશ અર્થ ને ભાગ્ય તથા ત્યાં, કૃષ્ણતેજ ગતિ મારી છે. ૫

નાનાવાદવિનષ્ટેષુ સર્વકર્મવ્રતાદિષુ ॥

પાશંડૈકપ્રયત્નેષુ કૃષ્ણ એવ ગતિ મમ ॥ ૬ ॥

અનેક વાદથી ભ્રમિત કર્મમાં, વૃત્તિજનોની ભારી છે;
યત્ન એક પાશંડ તથા ત્યાં, કૃષ્ણ તેજ ગતિ ભારી છે. ૬

અજામિલાદિદોષાણાં નાશકોનુભવે સ્થિતઃ ॥

જાપિતાઽશ્વિલમાહાત્મ્યઃ કૃષ્ણ એવ ગતિ મમ ॥ ૭ ॥

અજામિલાદિકની મલિનતા, જેણે કૃપાથી સંહારી છે;
મહાત્મ સર્વના પ્રકટ કરતા, કૃષ્ણ તેજ ગતિ ભારી છે. ૭

૧ પ્રાકૃતાઃ સકલાદેવા ગણિતાનંદકં બૃહત્ ॥

પૂર્ણાનંદોહરિસ્તસ્માકૃષ્ણ એવ ગતિ મમ ॥૮॥

પ્રાકૃત સર્વેદેવ મંડળી, ગણ્યો આનંદ દેનારી છે;

પૂર્ણાનંદના હાતા પ્રભુ તેથી, કૃષ્ણ તેજ ગતિ મારી છે. ૮

વિવેક ધૈર્ય મત્કયાદિ રહિતસ્ય નિષ્ણેષ્ઠઃ ॥

પાપાસક્તસ્ય દાનસ્ય કૃષ્ણ એવ ગતિ મમ ॥૯॥

વિવેક ધૈર્યનો ધ્વંશ થયો છે, ભક્તિ પણ નહીં ધારી છે;

પાપાસક્ત અતિદીન જનને, કૃષ્ણ તેજ ગતિ મારી છે. ૯

સર્વસામર્થ્યસહિતઃ સર્વત્રૈવાલિભ્યર્થકૃત્ ॥

રણસ્યત્તરુદ્ધારં કૃષ્ણ વિજ્ઞાનમ્યહં ॥ ૧૦ ॥

સર્વ સામર્થ્ય સહિત હયાળુ, સર્વ અર્થ કરનારાને;

શરણાગતના ઉદ્ધાર કરતા, જણાવું છું પ્રભુ મારાને. ૧૦

કૃષ્ણાશ્રયઃ કિં સ્તોત્રં યઃ પઠેત્કૃષ્ણ સન્નિધૌ ॥

તસ્યાશ્રયો ભવેત્કૃષ્ણ ઇતિશ્રી વલ્લભો બ્રવીત્ ॥૧૧॥

કૃષ્ણાશ્રય આસ્તોત્ર તણો જે, પાઠ કરે પ્રભુ પાસે *જાય;

શ્રીમદ્વલ્લભ એમ કહે છે, કૃષ્ણ તણો તેને આશ્રય થાય. ૧૧

इति श्रीमद्भक्तः । चयं विरचितः कृष्णाश्रयः समाप्तः

* આ સ્થળે “ જાય ” શબ્દ પ્રયાસ બેસાડવા

માટે મુકેલો છે, પરંતુ તેનો અર્થ પ્રભુસમીપમાં જઈને

જે આ સ્તોત્રનો પાઠ કરે છે તેને શ્રીકૃષ્ણનો આશ્રય

સિદ્ધ થાય છે એમ સમજવો.

છપાય છે ? છપાય છે ? ? છપાય છે ???

શ્રી તુલસીકાષ્ઠમાલા વિજયપતાકા

આ ગ્રંથમા વૈષ્ણવ પ્રાદ્યાનાદિક્રોએ તુલસીકાષ્ઠમાલા
અવગ્ય વારણ કુચીજ વેદક્રોએ. ઝોમ પ્રતિ (વેદ)
સ્મૃતિ (ધર્મશાસ્ત્ર) પુરાણ તંત્રાદિકતા પ્રમાણિથી
સિદ્ધ કરવામાં આવ્યું છે. કોમળાણ વૈષ્ણવ સાંપ્રદાય
તરફથી આવા ગ્રંથ અઘાપ સુધી જલાર પડ્યો નથી.
મોટે રામાનુજ, મધ્વ, નિંઆડી, વલ્લભીય તથા
સ્વામિનારાયણ વિગેરે સાંપ્રદાયિકે એ આ ગ્રંથ અવગ્ય
સંગ્રહ કરવા લાયક છે.

આ ગ્રંથ છપાવવામાં રૂ. ૧૦૧ મહદ આપનારનું
નામ ઉત્તેજક તરીકે ગ્રંથ ઉપર અમર કરવામાં આવશે.

અગાઉથી પ્રાણક થનારને ન્યાજાવર રૂ. ૦-૮-૦
પાંડેજ જુદું.

નામ નોંધાવવાનું ઠેકાણું-

શાસ્ત્રી જ્યેષ્ઠરામ હરિજીવન જોશી

મોટામંદીર પાસે, શ્રીકૃષ્ણભવન.

મુ. ઉમરેઠ તા. આગુંદ

